

WELSTANDSNOTA 2017 - ~~2021~~ Verlengd tot inwerkingtreding
van het omgevingsplan

AANTREKKELIJK APELDOORN

Gemeente Apeldoorn

Vastgesteld op 15 juni 2017

VOORWOORD

Nog niet zo lang geleden begon elke verbouwing met een bezoek of verzoek aan de gemeente. Voor vrijwel iedere verbouwing was een bouwvergunning nodig, met een bijbehorend welstandsadvies. Dat is gelukkig allang niet meer zo. Inmiddels kunnen woningeigenaren veruit de meeste verbouwingen doen zonder dat ze daar een vergunning voor nodig hebben van de gemeente. Dit geldt voor de meeste aanbouwen, schuren of dakkapellen.

Toch is er de afgelopen maanden hard gewerkt aan de nieuwe welstandsnota voor heel Apeldoorn, die alvast voorsorteert op de komst van de Omgevingswet. Want op de plekken waar een verbouwing invloed heeft op het straatbeeld, is er wel een toets nodig. Het doel van deze welstandstoets is het behouden van het karakter van iedere straat of wijk. We verwachten van een verbouwing, dat deze past in het bestaande karakter, en dit zo mogelijk nog versterkt. Zo houdt iedere straat zijn waarde. Dat is belangrijk voor de bewoner zelf, maar zeker ook voor zijn burens. Apeldoorn heeft immers meer burens dan bewoners.

Apeldoorn is een gemeente vol afwisseling. Een levendige binnenstad, rustige gezinswijken en karakteristieke dorpen: Apeldoorn heeft het allemaal. Die afwisseling is waardevol. Daarom besteedt deze nieuwe Welstandsnota aandacht aan de kwaliteit per wijk of straat. Om het voor iedere inwoner met bouwplannen zo makkelijk mogelijk te maken, is er een website gemaakt, waarop snel en overzichtelijk te zien is welke uitgangspunten er gelden per gebied. Elke inwoner

wordt digitaal snel naar zijn of haar eigen woning geleid, zodat het uitzoeken weinig tijd kost. Bovendien laat de website ook voorbeelden zien van hoe het zou kunnen en kan zo ook ter inspiratie dienen.

Natuurlijk zijn er altijd uitzonderingen. Zo zijn er specifieke aandachtspunten voor monumenten en beschermde stadsgezichten, ook deze staan beschreven in de welstandsnota. Ook blijven er altijd creatieve mensen die een verbouwing bedacht hebben die zo bijzonder is, dat deze niet direct binnen de regels van de welstand passen. Ik wil deze mensen van harte uitnodigen om in een vroeg stadium in gesprek te gaan met de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit, om samen te kijken wat er mogelijk is.

Een bijzonder hoofdstuk in de welstandsnota gaat over reclameregels, zodat we ook ondernemers snel duidelijkheid bieden over wat er mogelijk is.

Ik ben trots op de nieuwe welstandsnota, die er op gericht is om groei en bouwen mogelijk te maken, maar met behoud van het specifieke karakter per straat. Zodat ook onze kinderen en kleinkinderen nog kunnen genieten van het mooie en afwisselende Apeldoorn.

Nathan Stukker
Wethouder gemeente Apeldoorn

HUGEL BEER

Muntstraat 11

Cameratoezicht

WATER

INHOUDSOPGAVE

Leeswijzer	6
Hoofdstuk 1. Apeldoorn om trots op te zijn!	9
Hoofdstuk 2. Welstandsbeleid in Apeldoorn	15
Hoofdstuk 3. Stappenplan welstandsbeoordeling	21
Hoofdstuk 4. Ruimtelijke kwaliteit, nader verkend	27
Hoofdstuk 5. Monumenten en beschermde stadsgezichten	35
Bijlagenboek	
Bijlage A. Criteria veel voorkomende bouwwerken en reclame	
Bijlage B. Doelstellingen per gebied	

LEESWIJZER

Een goede ruimtelijke kwaliteit maakt Apeldoorn aantrekkelijk voor bewoners, bezoekers en bedrijven. De gemeente wil dit graag op peil houden. Bewoners en ondernemers willen ook graag dat hun omgeving er mooi uit ziet, maar willen ook de ruimte om hun eigen dromen vorm te kunnen geven. Apeldoorn wil die ruimte ook bieden. Het draait dus allemaal om een goede balans tussen kwaliteit en vrijheid. Dit is de kern van de nieuwe welstandsnota "Aantrekkelijk Apeldoorn 2017-2020". Samen bouwen we de stad!

Het welstandsbeleid zal te raadplegen zijn via een gebruiksvriendelijke website op www.Apeldoorn.nl/welstand. Op de website is met het adres intypen en via een paar stappen duidelijk welke regels er gelden. Ook de reclameregels zijn op een eenvoudigere manier dan voorheen in de website opgenomen. Als een bouwaanvraag past binnen de regels van de welstand, kan de verbouwing snel starten.

De website bevat minder regels dan in de oude welstandsnota. De regels zijn er om de essentiële basiskwaliteiten van Apeldoorn te beschermen. Om burgers en ondernemers te stimuleren om toch plannen te maken die meer kwaliteit hebben dan het minimaal noodzakelijke zijn per wijk of dorp én per type bouwwerk veel informatie over de omgeving en inspirerende voorbeelden en tips opgenomen.

De beoordeling van aanvragen voor welstand is in handen van de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK). Deze commissie is altijd bereid om mee te denken als u een idee heeft dat niet bij voorbaat binnen de regels van de welstand past. U kunt de commissie bereiken door te mailen naar info@omgevingsloket.nl

Welstandsnota 'Aantrekkelijk Apeldoorn 2017-2020'

Hoofdstuk 1. Apeldoorn om trots op te zijn!

In het eerste hoofdstuk leest u een beschrijving van de 3 lagen van de stad:

1. Het fundament van de gemeente Apeldoorn: belangrijke grote projecten, infrastructuur en openbare ruimtes, waarvan Apeldoorn de ruimtelijke kwaliteit op peil wil houden om de stad aantrekkelijk te houden voor bezoekers, bewoners en ondernemers.
2. De wijken, waar het voor de inwoners van belang is dat de ruimtelijke, economische en sociale waarden op orde blijven.
3. De directe woonomgeving, waar de individuele bewoner graag de ruimte wil om zelf te bepalen hoe zijn of haar wensen gestalte krijgen.

Update: 17 december 2020 heeft de gemeenteraad deze welstandsnota verlengd tot het moment dat het omgevingsplan voor het hele grondgebied van de gemeente Apeldoorn vigerend is

Hoofdstuk 2. Welstandsbeleid in Apeldoorn.

De welstandsnota 'Aantrekkelijk Apeldoorn', regelt het welstandsbeleid voor de hele gemeente Apeldoorn. Dit hoofdstuk biedt u de achtergrond en de doelstellingen van dit beleid.

Hoofdstuk 3. Stappenplan welstandsbeoordeling.

Dit hoofdstuk doorloopt met u de stappen van de website, om alle informatie te vinden die u nodig heeft om uw eigen bouwinitiatief goedgekeurd te krijgen voor welstand.

Hoofdstuk 4. Ruimtelijke kwaliteit, nader verkend.

Wat is ruimtelijke kwaliteit en wat zijn de aspecten die maken dat iets 'goed' van kwaliteit is en past in zijn omgeving? Dit hoofdstuk biedt u een inkijkje in de afwegingen, waaraan u aandacht kunt besteden bij uw eigen plannen en aan de hand van deze onderwerpen kunt u de dialoog aangaan met de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit.

Hoofdstuk 5. Monumenten en beschermde stadsgezichten.

Voor monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten gelden soms andere regels. De specifieke stappen die u doorloopt als u een wilt verbouwen aan een monument of in een beschermd stadsgezicht en de thema's waaraan u dan aandacht kunt besteden vindt u in dit hoofdstuk.

Bijlage welstandsnota 'Aantrekkelijk Apeldoorn 2017-2020'

Bijlage A. Criteria veelvoorkomende bouwwerken

Voor alle veel voorkomende verbouwingen waarvoor een vergunning nodig is, vindt u hier heldere en eenduidige regels.

Bijlage B. Doelstellingen per gebied

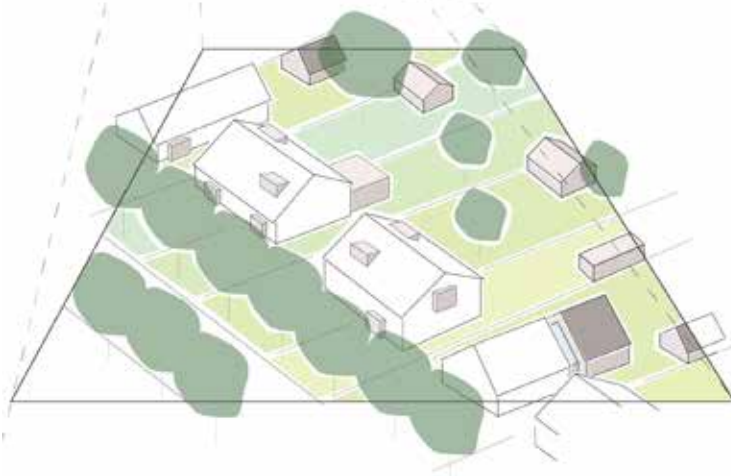
De gebiedsdoelstellingen geven voor de specifiekere bouwwerken, waarvoor de criteria voor veel voorkomende bouwwerken niet van toepassing zijn, per gebied aan wat de kernkwaliteiten van een gebied zijn waarin het bouwplan moet passen.

Het fundament van de gemeente Apeldoorn: belangrijke grote projecten, infrastructuur en openbare ruimtes waarvan Apeldoorn de ruimtelijke kwaliteit op peil wil houden om de stad aantrekkelijk te houden voor bezoekers, bewoners en ondernemers. De gemeente Apeldoorn is hier aan zet.

De wijken, waar het voor de inwoners van belang is dat de ruimtelijke, cultuurhistorische, economische en sociale waarden op orde blijven. Hier werken verschillende belanghebbenden samen.

De directe woonomgeving, waar de individuele bewoner graag de ruimte wil om zelf te bepalen hoe zijn of haar wensen gestalte krijgen.

H1. Apeldoorn om trots op te zijn!

Apeldoorn is prachtig gelegen in het landschap en herkenbaar door zijn weelderige parken, lanen, beken en sprengen. Een stad die trots is op zijn erfgoed.

Een goede ruimtelijke kwaliteit maakt Apeldoorn aantrekkelijk voor bewoners, bezoekers en bedrijven. De gemeente wil dit graag op peil houden.

Dat doen we sámen: over de grote structuren gaat de gemeente; in de directe woonomgeving bepalen burgers en ondernemers het merendeels zelf.

Inleiding

Het meest opvallende kenmerk van Apeldoorn is de prachtige ligging in het landschap. Tegenover het unieke natuurgebied van de Veluwe aan de westkant van Apeldoorn liggen aan de oostkant de veel weidsere landschappen van de IJsselvallei met in de overgangszone daartussen een aantrekkelijk kleinschalig landschap met beekdalen en enken. Dit landschap is op een prachtige manier verweven met dorpen als Wiesel, Wenum, Beekbergen, Lieren, Loenen en Zilven.

Apeldoorn onderscheidt zich van andere steden als een echte 'Buitenstad', het biedt het beste van twee werelden: stad én buitengebied. Voor Apeldoorners vanzelfsprekend, maar in feite een *unique sellingpoint*.

Het fundament

De eerste indruk van Apeldoorn krijgen bezoekers vanaf de snelwegen. De A1 geeft door zijn hoge ligging voorbijgangers een schitterende dwarsdoorsnede door het landschap van Veluwe naar IJsselvallei.

Wat je vanaf de snelwegen en vervolgens de hoofdwegen ziet bepaalt het eerste beeld van Apeldoorn. Die etalage van de stad laat de unieke kwaliteiten van Apeldoorn zien: uitgestrekte natuurgebieden, comfortabele woonwijken op loopafstand van het winkelcentrum en uitgaansmogelijkheden, waterlopen die vanuit het landschap doorlopen in de stad en aantrekkelijke cultuurhistorische bebouwing

die de geschiedenis van Apeldoorn duidelijk maakt. De etalage van Apeldoorn kent iedereen en is daarmee een beetje van iedereen.

Apeldoorn zet in op het zo aantrekkelijk en uitnodigend mogelijk laten zijn van de etalage. Als namelijk dit soort grote stedenbouwkundige 'structuren' - zoals belangrijke wegen, het Kanaal, de beken en sprengen en de grote openbare ruimtes, parken en groengebieden – inboeten aan ruimtelijke kwaliteit of versnipperen, valt het herkenbare beeld van de stad uiteen. En hierin zit nu juist de identiteit en de kwaliteit van de stad. Deze structuren zijn beschreven in de structuurvisie 'Buitenstad, Apeldoorn biedt Ruimte' (2013) en worden 'het fundament' genoemd. Zij maken Apeldoorn tot Buitenstad.

De gemeente besteedt veel aandacht aan deze bekende delen van de stad. De ring van Apeldoorn bijvoorbeeld is vanuit de geschiedenis een samenvoeging van verschillende stukken wegen. De ring is door een inrichting met onder andere brede grasbermen met zaaigoed een kenmerkende hoofdweg geworden. Ook het beekherstel is een voorbeeld van aandacht voor de hoofdstructuur. Door het herstellen verdwenen beken en sprengen, zoals de Grift in de Beurtvaartstraat of de Orderbeek in de Frans van Mierisstraat, is de cultuurhistorische identiteit van Apeldoorn weer tastbaar geworden en heeft de stad er fraaie verblijfs- en speelplekken bij gekregen. Ook aan de herinrichting van de Kanaalzone, die in de loop der jaren met de verouderde industrie letterlijk de stad de rug had toegekeerd, wordt volop gewerkt om het Kanaal weer een middelpunt van Apeldoorn te laten zijn. De oude industriële bebouwing van toen, zoals het Zwitsalcomplex, bieden daarbij inspiratie voor de transformatie van het gebied.

Het versterken van 'het fundament' is een complexe, kostbare en tijdrovende opgave waarin de gemeente zelf investeert. Dit omdat het de delen van de stad zijn, die veelvuldig gebruikt worden en extra zichtbaar zijn. Het fundament als etalage van Apeldoorn kan de positie van Apeldoorn als toeristisch toplandschap, comfortabele gezinstad en veelzijdige economie verstevigen. Daar ligt dus de kernopgave van de lokale overheid. Van opgaven en initiatieven rondom het fundament wordt extra aandacht en kwaliteit verwacht, om het visitekaartje van de stad aantrekkelijk te houden.

De woonwijken en dorpen

Een stad is meer dan een mooie etalage. Ook de inrichting van de winkel is van belang. Wonen in Apeldoorn is te karakteriseren als rustig wonen in je eigen wijk, dicht bij het centrum met comfortabele voorzieningen, maar ook vlak bij de mooiste natuurgebieden van Nederland. De wijken en dorpen in Apeldoorn zijn ruim opgezet met veel groene plekjes en bijna allemaal een groter park in de buurt. Iedere wijk of dorp heeft zijn eigen identiteit.

De mensen identificeren zich veelal met hun eigen directe woonomgeving. Misschien wonen de Apeldoornse burgers voor hun gevoel haast nog wel meer in 'de Maten', 'de Parken' of 'Ugchelen' dan in Apeldoorn. Voor de dorpen van de gemeente Apeldoorn geldt die verbondenheid met hun dorp nog sterker. Bewoners, ondernemers en de gemeente maken hier samen de stad. De gemeente is verantwoordelijk voor de openbare ruimte en bewoners, ondernemers, woningcorporaties, projectontwikkelaars zorgen - met de gemeente samen- voor de bebouwing.

Een mooi voorbeeld hiervan zijn de panden in het centrum. Gemeente, eigenaren en winkeliers werken samen aan het aantrekkelijker maken en houden van de Hoofdstraat. De prachtige historische panden, zoals de voor Apeldoorn kenmerkende Jugendstilpanden, die als gevolg van allerlei aanpassingen aan de gevel niet meer de historische grandeur hebben worden daarbij weer in volle glorie hersteld.

In de stadsdelen en dorpen biedt Apeldoorn initiatiefnemers meer vrijheid om hun eigen ambities te realiseren. Niet door te dicteren met specifieke regels, maar door op basis van de wijkgebonden doelstellingen op gebied van de ruimtelijke kwaliteit in dialoog te gaan. Bij bestemmingsplan en dorpsvisies zijn naast de gemeente ook de inwoners initiatiefnemers, plannenmakers en uitvoerders.

De directe woonomgeving

In de buurten bepalen bewoners grotendeels zelf hoe ze hun directe woonomgeving willen vormgeven. De wensen die bewoners hebben voor eigentijds wooncomfort zijn aan verandering onderhevig. Bewoners zullen daarom op de schaal van hun eigen woning en tuin blijvend veranderingen willen aanbrengen om hun woongenot te vergroten. Met enthousiasme zijn bewoners voortdurend aan de slag om hun woning en tuin te verbouwen, passend bij hun eigen woonsfeer en behoeftes.

Ook op de schaal van de straat en de buurt komen er mooie plannen tot stand, die door bewoners zelf zijn geïnitieerd. Denk aan buurtinitiatieven om (soms samen met de gemeente of een corporatie) een straat aan te pakken, zodat bijvoorbeeld het parkeren een betere

plek krijgt, of om een extra speelplek of moestuin te maken. Deze initiatieven versterken het buurtgevoel en woongenot. Uit onderzoek blijkt dat de leefbaarheid van een gebied er bij gebaat is als bewoners zich (mede)verantwoordelijk voelen voor de buurt.

Er zijn tegenwoordig veel meer mogelijkheden om, ook zonder vergunning, de woning te verbouwen. Bewoners kunnen, vaak zonder regels in het bestemmingsplan of een welstandsnota, bijvoorbeeld een aanbouw, schuur of dakkapel plaatsen.

Als een verbouwingsplan het straatbeeld ingrijpend zal veranderen is vaak wel een vergunning - en daarmee een welstandsbeoordeling - nodig. Hiervoor is een beperkte set regels opgesteld, die zonder het ingewikkeld te maken voor de initiatiefnemer, het gemeenschappelijk belang van een goed beeld van de openbare ruimte borgt.

De drie lagen van de stad

Apeldoorn wil met de nieuwe welstandsnota inspelen op de veranderde verhouding tussen de burger en de overheid. Apeldoorn legt waar dat kan daarom meer verantwoordelijkheid bij de initiatiefnemers zelf. Waar dat niet kan bouwen burgers en gemeente samen aan de stad.

De welstandssturing in Apeldoorn is daarom gericht op de drie lagen van de stad:

1) De hoofdstructuur en de grote gebieden

Het fundament van de stad moet op orde blijven en versterkt worden.

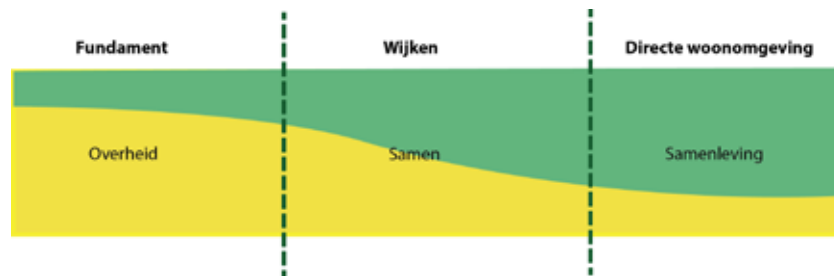
Hier is de gemeente grotendeels zelf verantwoordelijk.

2) De dorpen, wijken en bedrijventerreinen

In de wijken is er een gedeelde verantwoordelijkheid van de burger en de overheid. De gemeente wil werken op basis van vertrouwen en eigen verantwoordelijkheid voor de initiatiefnemers doordat er voor grotere initiatieven op voorhand geen harde regels gelden maar doordat op basis van gebiedsspecifieke kwaliteiten de dialoog wordt aangegaan tussen gemeente en de initiatiefnemer. Dit gesprek biedt de initiatiefnemer vrijheid binnen kaders.

3) De directe woonomgeving

Als het gaat om aan- en uitbouwen verschuift de balans nog verder naar de initiatiefnemer, die veel vrijheid krijgt om de plannen naar eigen inzicht vorm te geven. Er zijn ruime mogelijkheden om zonder omgevingsvergunning, en dus ook zonder welstandstoets, te bouwen. De rol van de gemeente is vooral gericht op het bewust maken van de ruimtelijke kwaliteiten van de directe omgeving en het bieden van inspiratie. Daar waar wél een vergunning moet worden aangevraagd en daarbij ook welstand onderdeel is van de toetsing biedt de gemeente voor veel voorkomende bouwwerken een beperkte set eenvoudige en eenduidige regels, die de initiatiefnemer duidelijkheid en rechtszekerheid bieden.

De balans tussen kaders stellen (geel) en ruimte bieden (groen)

H2. Welstandsbeleid in Apeldoorn

Welstand is het instrument dat een gemeente kan gebruiken om de kwaliteit van de gebouwde omgeving op orde te houden.

Welstandsbeleid biedt eigenaren bescherming en rechtszekerheid.

Die bewoner of ondernemer wil dat zijn omgeving er mooi uit ziet maar wil ook de ruimte om zijn of haar eigen dromen vorm te kunnen geven en het woongenot naar eigen inzicht te kunnen vergroten. Apeldoorn wil die ruimte ook bieden met méér vrijheid en minder regels.

Het draait dus om een goede balans tussen kwaliteit en vrijheid. Apeldoorn doet dit door met u de dialoog te voeren over uw plannen en u te inspireren. Samen bouwen we de stad!

Aanleiding nieuwe welstandsnota

De welstandsnota 'Aantrekkelijk Apeldoorn', vervangt de oude welstandsnota 'Óver Welstand Gesproken', uit 2004, toen elke gemeente via de woningwet verplicht werd om een welstandsnota te hebben, om de indruk van subjectiviteit en achterkamertjes te weg te nemen. In 2011 is deze nota herijkt 'Naar Minder Strikt Welstand'. Bij de herijking is de nota aangepast en geactualiseerd, maar daarbij is de nota uit 2004 inhoudelijk grotendeels gelijk gebleven.

Een nieuwe nota was nodig omdat op rijksniveau de wetgeving sinds de invoering van de welstandsnota in 2004 is veranderd. Ook in de gemeente Apeldoorn zijn er sinds die tijd wijzigingen in de regelgeving en de manier van werken doorgevoerd. Daarnaast is de relatie tussen burgers en de gemeente veranderd. De hedendaagse kennismaatschappij heeft ertoe geleid dat bewoners en ondernemers op alle vlakken beter zijn in het verwerven van kennis via bijvoorbeeld de digitale media en die kennis ook kunnen uiten en toepassen.

Doel van de welstandsnota

De gemeente Apeldoorn wil in deze veranderde relatie niet meer vooraf zelf vastleggen en alles bepalen, maar juist uitdagen, inspireren en meedenken. Dat heeft zich vertaald in deze welstandsnota. Daarmee is deze welstandsnota veel meer gericht op het leveren van maatwerk. Met 'Aantrekkelijk Apeldoorn' wil de gemeente minder voorschrijven hóe een bouwwerk eruit moet zien, maar vooral inspireren en samen met inwoners en ondernemers aan de hand van

gebiedsspecifieke kwaliteiten in dialoog hoe hun bouwplan het beste past in de omgeving. Apeldoorn werkt op die manier graag samen met bewoners en ondernemers aan hun eigen leefomgeving.

De twee belangrijkste doelen van het nieuwe welstandsbeleid zijn:

- A. Een eigentijds welstandskader met veel gebruiksgemak.
- B. Met minder regels en meer inspiratie

Aan doel A is invulling gegeven met de nieuwe welstandsnota en bijbehorende **websites**, waarop een initiatiefnemer binnen enkele stappen weet welk beleid van toepassing is om het plan goed bevonden te krijgen, zonder dat een dikke nota bestudeerd moet worden.

Doel B krijgt vorm door minder regels vast te leggen en meer te werken met doelstellingen, terwijl er tegelijk voor de veelvoorkomende bouwwerken direct duidelijkheid wordt geboden over wat wel en niet kan. De inspiratie is te vinden in de 'kookboeken', waarmee in deze welstandsnota een sterke koppeling is gelegd. Hierna wordt dat nader toegelicht.

Werkwijze welstandsbeleid

Het welstandsbeleid werkt vanuit een piramide van meest voorkomende bouwwerken naar specifiekere bouwwerken:

- **vergunningvrij** (grootste deel van de bouwwerken): welstandsvrij.
- **veelvoorkomende bouwwerken** (grootste deel van de vergunningsplichtige bouwwerken, zoals erkers, dakkapellen etc.): direct duidelijkheid vooraf met heldere eenduidige criteria.

- **specifieke bouwwerken** (grotere bouwplannen): beoordeling op basis van doelstellingen per wijk, dorp of gebied. Het werken met doelstellingen die de kernkwaliteiten van het gebied beschrijven in plaats van te werken met stringente criteria, waaraan het bouwwerk moet voldoen, maakt verschillende ontwerp oplossingen mogelijk en biedt daarmee ruimte voor de initiatiefnemer. De benadering is gebiedsgericht (wijk/ dorp/ gebied). Die indeling per gebied geeft de initiatiefnemer herkenning en inzicht en enthousiasme voor de eigen leefomgeving. De gebiedsindeling is dezelfde indeling als in de 'kookboeken' wordt gehanteerd.

De piramide van bouwwerken

Deze welstandsnota 2017-2020 'Aantrekkelijk Apeldoorn' gaat uit van één welstandsniveau voor alle gebieden van de hele gemeente Apeldoorn. De verschillende welstandsniveaus (zwaar, normaal of soepel), uit de voorgaande nota zijn afgeschaft. Een bouwplan is immers maatwerk en moet altijd passen in zijn omgeving. Als de kwaliteit van de omgeving hoger of belangrijker is (fundament, zie hoofdstuk 1.), of juist minder van belang, dan moet het bouwplan ook passen in die desbetreffende kwaliteit. Er zijn geen verschillende niveaus nodig om dat vast te leggen.

Kookboeken

De regels voor veelvoorkomende bouwwerken en doelstellingen borgen de essentiële basiskwaliteiten van Apeldoorn. De gemeente Apeldoorn heeft echter een ambitie om meer kwaliteit te realiseren dan dat wordt verplicht in de basisregels van de welstandsnota om daarmee de ruimtelijke kernkwaliteiten van de stad nóg verder te kunnen versterken.

Deze informatie en inspiratie is te vinden in de 'kookboeken':

- Groot Apeldoorns Landschapskookboek, 2011
- Klein Apeldoorns Dorpenkookboek, 2012
- Dik Apeldoorns Stadskookboek, 2014

Zowel in deze welstandsnota op papier als ook digitaal op de website, wordt bij ieder gebied verwezen naar de bijbehorende pagina's uit de kookboeken. Op de website kan daar direct naar worden doorgelinkt. De doelstellingen uit Bijlage B, ten behoeve van de specifieke bouwwerken zijn daarom bewust beknopt gehouden. Alle achtergrondinformatie en inspiratie is immers al te vinden in de 'kookboeken'.

Wetgeving

Het beleid ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit vindt zijn wettelijke basis in de Woningwet uit 2003. Het college van burgemeester en wethouders is in beginsel het bevoegde gezag om te beslissen op een bouwaanvraag. Het college brengt jaarlijks verslag uit aan de gemeenteraad hoe het college is omgegaan met de beoordeling van bouwwerken aan redelijke eisen van welstand. In Apeldoorn adviseert een onafhankelijke Commissie: de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK) aan het college van B&W of aanvragen voor omgevings(bouw) vergunningen voldoen aan redelijke eisen van welstand. De welstandsnota is voor die advisering het kader.

Naast de woningwet is ook de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO) en het Besluit Omgevingsrecht (BOR) van belang. Hierin is beschreven wanneer bouwwerken vergunningsplichtig zijn en derhalve voor een welstandstoets worden voorgelegd. Specifiek voor het verbouwen van monumenten en rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten is de monumentenwet van belang. U kunt hierover verder lezen in hoofdstuk 5.

Omgevingswet

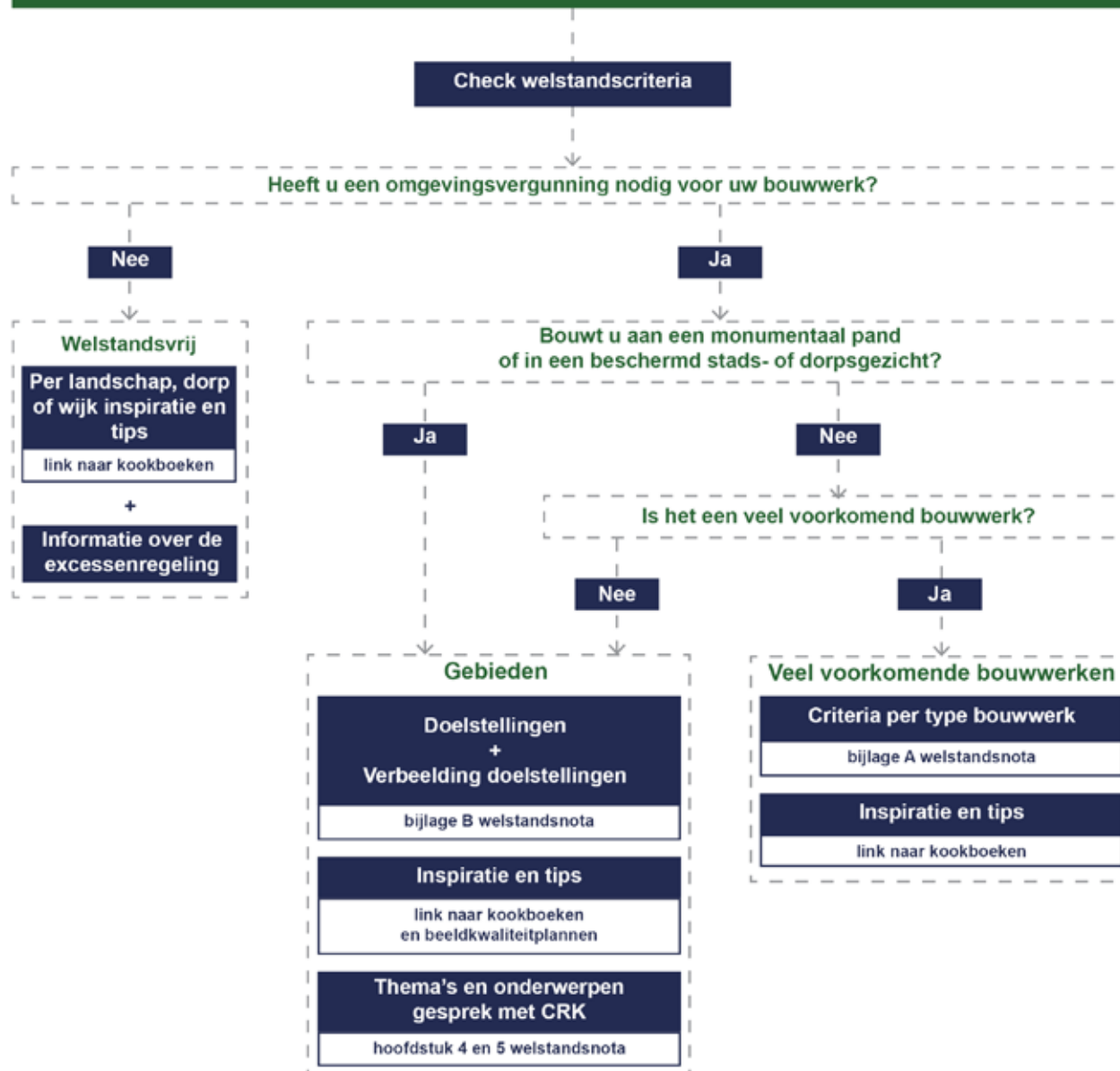
In 2019 worden 26 wetten die over onze leefomgeving gaan vervangen door de Omgevingswet. Het doel van de Omgevingswet is vereenvoudiging van procedures en meer integraliteit van de verschillende deelbelangen (milieu, cultuurhistorie, veiligheid etcetera). De Omgevingswet legt daarbij meer verantwoordelijkheid voor de fysieke leefomgeving bij de samenleving. De omgevingsvisie en het omgevingsplan moeten nadrukkelijk samen met de samenleving opgesteld worden.

In de Omgevingswet vindt een verschuiving in bevoegdheden plaats van de rijksoverheid naar de lokale overheden. De advisering op gebied van ruimtelijke kwaliteit wordt straks niet meer wettelijk geregeld, maar ligt bij de lokale overheid. In het omgevingsplan kunnen dus regels over ruimtelijke kwaliteit opgenomen worden. Het is aan de gemeente zelf om te bepalen óf en hóe ruimtelijke kwaliteit wordt ingevuld. Met deze welstandsnota geeft de gemeenteraad uiting aan deze lokale afweging. Deze welstandsnota is opgesteld op een manier die past bij de Omgevingswet: samen met betrokkenen. Ook de inhoud van de welstandsnota past bij de Omgevingswet: geen waslijst van regeltjes, maar doelen die initiatiefnemers helpen bij hun plannen.

STARTPAGINA WELSTANDSNOTA AANTREKKELIJK APELDOORN

H3. Stappenplan welstandsbeoordeling

Apeldoorn wil haar welstandsbeleid op een gebruiksvriendelijke manier duidelijkheid bieden in wat mag en wat niet kan. De regels en doelstellingen van het welstandsbeleid borgen de essentiële basiskwaliteiten van Apeldoorn. Apeldoorn heeft echter een hogere ambitie dan het basisniveau dat in regels is vastgelegd en wil dat bereiken met stimuleren en inspireren.

Het welstandsbeleid is in te zien via een gebruiksvriendelijke website, waar alle regels en doelstellingen, maar ook alle achtergrondinformatie en inspiratie per adres ontsloten is.

Website

Met de website van het welstandsbeleid heeft een bewoner of ondernemer voor de hele gemeente overzicht van álle regels, maar ook van de tips en aanbevelingen voor bouwen in uw eigen woonomgeving. Via een beslisstructuur op de website kan een initiatiefnemer zijn of haar adres intypen en komt dan direct op dát gedeelte van de doelstellingen en regels terecht die voor het bouwplan van toepassing zijn. Hieronder zijn de onderdelen beschreven die op de website aan bod komen.

1. Is het bouwwerk vergunningsvrij?

Vaak hoeft er geen vergunning te worden aan te vragen. In veel gevallen, met name aan de achterzijde, zijn veelvoorkomende bouwplannen vergunningvrij. De welstandswebsite checkt als eerste of een vergunning nodig is. De website is namelijk doorgelinkt naar het omgevingsloket van de rijksoverheid: www.omgevingsloket.nl. Als voor een bouwplan géén vergunning nodig is, gelden er ook geen welstandsregels.

Aanbevolen wordt om de tips en aanbevelingen uit de kookboeken, die op de website te vinden zijn te gebruiken bij het ontwerpen van een vergunningvrij bouwwerk.

2. Bestemmingsplan

Bij bouwwerken die vergunningplichtig zijn is in het bestemmingsplan te lezen óf deze gebouwd mogen worden en zo ja wáár deze mogen

worden geplaatst en wat de afmetingen maximaal mogen zijn. De bestemmingsplantoets gaat altijd vooraf aan de welstandsbeoordeling en is leidend. Hoewel de bestemmingsplantoets los staat van de welstandsbeoordeling is op de website ook een verwijzing geplaatst naar www.ruimtelijkeplannen.nl, waar bestemmingsplaninformatie te vinden is. Daarmee biedt de website een compleet waaraan een initiatiefnemer dient te voldoen op gebied van ruimtelijke ordening.

3. Veel voorkomende bouwwerken: duidelijkheid vooraf

Voor alle veelvoorkomende verbouwingen waarvoor wél een vergunning nodig is, zijn heldere regels. Deze criteria voor veelvoorkomende bouwwerken zijn objectief geformuleerd (Bijlage A). Ze bieden daarmee zekerheid vooraf met een duidelijke en eenvoudige procedure. De regels voor veelvoorkomende bouwwerken zijn afgestemd op de mogelijkheden die de bestemmingsplannen bieden, zodat er geen extra regeldruk ontstaat.

Bij veelvoorkomende bouwwerken wordt het bouwplan rechtstreeks getoetst aan de criteria en komt het plan niet bij de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK). Als een bouwwerk wél een veelvoorkomend bouwwerk is, maar niet voldoet aan de criteria, wordt het bouwplan alsnog door de CRK beoordeeld. Er wordt dan aan de hand van de doelstellingen uit stap 4 (zie hieronder) bekeken of het in afwijking van de criteria voor veelvoorkomende bouwwerken alsnog goedgekeurd kan worden of dat er aanpassingen nodig zijn. Hierbij kan het zijn dat de aanvrager wordt uitgenodigd om met de CRK over het plan in dialoog te gaan.

Voor veel voorkomende bouwwerken bij of aan rijks- of gemeentelijke monumenten en voor bouwwerken in rijks- of gemeentelijkbeschermd

stads- en dorpsgezichten of in cultuurhistorisch waardevolle gebieden zijn, vanwege de cultuurhistorische waarde, de criteria veel voorkomende bouwwerken niet van toepassing. Er vindt dan een beoordeling door de CRK plaats, op basis van de doelstellingen uit bijlage B en de aandachtspunten voor erfgoed uit hoofdstuk 5. Er is daarbij ook een monumentdeskundige aanwezig.

4. Specifieke bouwwerken

Ruimtelijke kwaliteit is geen exacte wetenschap en de toekomst kan niet helemaal worden voorspeld. Wanneer een bouwwerk groter of ingewikkelder is zijn niet alle mogelijkheden om een bouwwerk vorm te geven vooraf te overzien. Bovendien is iedere situatie waarin een (nieuw) bouwwerk wordt gerealiseerd weer anders. Er zijn daarom voor dit soort bouwwerken meestal vooraf geen heldere criteria te bedenken, die voldoende sturing geven.

Voor deze specifieke plannen vormen de doelstellingen (Bijlage B), die per gebied (wijk/ dorp) zijn geformuleerd, het uitgangspunt. In deze doelstellingen is niet vastgelegd hoe een bouwplan er moet uit zien, maar wordt per gebied aangegeven wat de kernkwaliteiten van het gebied zijn, waarin het bouwplan moet passen. Het gebruik van gebiedsdoelstellingen maakt verschillende ontwerp oplossingen mogelijk. Er ontstaat ruimte voor individuele wensen, maar mét behoud van de essentiële kwaliteiten van de omgeving. Naast de gebiedsdoelstellingen bieden ook de in hoofdstuk 4 geformuleerde algemene principes van ruimtelijke kwaliteit handvatten om te komen tot een goed ontwerp.

Indien een bouwplan bij de beoordeling vragen oproept wordt de initiatiefnemer uitgenodigd om met de deskundigen van de CRK

de dialoog voeren over de mogelijkheden. Bij zo'n gesprek wordt besproken hoe het bouwplan zo kan worden vormgegeven dat het past in de omgeving.

Ook de gespreksonderwerpen en doelstellingen zijn op adresniveau te vinden op de website van het welstandsbeleid.

Overige informatie die aan bod komt:

A. Kookboeken

De kookboeken, die ook op de website te vinden zijn, bieden inspiratie om de ruimtelijke kwaliteit van een bouwinitiatief verder te brengen dan het minimaal noodzakelijke. De kookboeken zijn niet verplicht, maar bieden per gebied en per type bouwwerk (dakkapellen/ erker etcetera) specifieke achtergrondinformatie en aanbevelingen. Het wordt aangeraden deze informatie bij het maken van bouwplannen ter inspiratie te gebruiken. Het borgen van de basiskwaliteit van Apeldoorn met duidelijke regels en het ruimte bieden voor initiatieven door middel van de geboden inspiratie gaat op de website hand in hand. De initiatiefnemer kan op deze wijze zelfbewust werken aan de eigen leefomgeving.

B. Beeldkwaliteitsplannen

Bij de meeste bestemmingsplannen van de bestaande woonomgeving is ook een beeldkwaliteitsplan gemaakt, gericht op het beheer of versterking van de beeldkwaliteit in het betreffende gebied. Een beeldkwaliteitsplan beschrijft gedetailleerder dan kookboek of welstandsnota de gebiedskarakteristieken. Deze informatie kan bij het maken van bouwplannen in aanvulling op de kookboeken ter inspiratie worden gebruikt.

Voor nieuw te ontwikkelen gebieden, zoals bijvoorbeeld Zuidbroek of Zonnehoeve, worden ook vaak beeldkwaliteitsplannen gemaakt. Deze beeldkwaliteitsplannen beschrijven het stedenbouwkundig ontwerp van de nieuwe ontwikkeling en bevatten criteria op gebied van beeldkwaliteit (verplicht) voor de architectuur. Indien er in een ontwikkelgebied een beeldkwaliteitsplan is vastgesteld gaat het beeldkwaliteitsplan vóór de welstandsnota. Deze beeldkwaliteitsplannen zijn te vinden op de website van de gemeente Apeldoorn.

C. Handhaving en excessenregeling

Een initiatiefnemer die een vergunningvrij bouwwerk wil bouwen kan (binnen redelijkheid) zelf bepalen hoe het bouwwerk er o.a. qua kleur en materiaal uitziet. Van belang is wel om te vermelden dat de Woningwet, waarin welstand onderdeel van is, het college de mogelijkheid biedt om tegen een al gerealiseerd bouwwerk achteraf op te treden, als dat bouwwerk in ernstige mate in strijd is met redelijke eisen van welstand. Op dat moment valt het gebouw onder de excessenregeling. De excessenregeling geldt voor bouwwerken waarvoor een bouw of omgevingsvergunning is verleend en waarbij bijvoorbeeld het gebouw afwijkend is uitgevoerd van de vergunning, zodanig dat het tot een excès leidt, of als gevolg van ernstig achterstallig onderhoud of een calamiteit. De excessenregeling geldt óók voor vergunningvrije bouwwerken, die écht afbreuk doen aan de ruimtelijke kwaliteit. De excessenregeling wordt overigens zeer terughoudend toegepast.

Wanneer de gemeente of een belanghebbende van mening is dat een gebouw of deel daarvan ernstig afbreuk doet aan de ruimtelijke kwaliteit en daarbij gebruik wil maken van de excessenregeling

zal het bouwwerk worden beoordeeld op ernstige ontsiering van een bouwwerk of een gedeelte daarvan in relatie tot de omgeving. Ernstige ontsiering betekent zo'n buitensporigheid in het uiterlijk, dat ook voor niet-deskundigen evident is dat dat afbreuk doet aan de ruimtelijke kwaliteit van een gebied. Als dat het geval is zal er een handhavingstraject worden opgestart om het bouwwerk in de oude toestand te herstellen of er op een andere manier voor te zorgen dat er geen sprake meer is van een exces.

Van ernstige ontsiering kan sprake zijn indien:

- Een bouwwerk zich voor zijn omgeving visueel of fysiek afsluit.
- Een bouwwerk geheel of gedeeltelijk in vervallen toestand verkeert (afgebrand, ingestort e.d.).
- Bij een bouwwerk het onderhoud aan de gevel en de gevelelementen in relatie tot dat in de omgeving, duidelijk zichtbaar wordt verwaarloosd.
- Door toepassing van sterk met de omgeving contrasterende kleuren en/of versieringen van de gevel, waaronder reclame, waardoor de samenhang in het straatbeeld wordt verstoord.
- Bij aanpassing van een bouwwerk, met name bij cultuurhistorisch waardevolle panden, architectonische bijzonderheden worden vernietigd dan wel ontkend.
- De detaillering van de gevels in ernstige mate wordt verstoord door bijvoorbeeld installaties.
- Door toepassing van laagwaardig materiaalgebruik, zoals rietmatten, oude deuren, golfplaten, kunststof schroten, zeildoek, een groot contrast is ontstaan met de kwalitatief betere materialen van de aangrenzende bouwwerken.

- Op een bouwwerk op de vanaf het openbaar toegankelijk gebied zichtbare gevel graffiti is aangebracht of deze op een andere wijze is beklad.

D. Overgangsregeling

Na publicatie van het besluit tot vaststelling van deze nieuwe welstandsnota treedt deze in werking. Vanaf dát moment zijn de criteria veelvoorkomende bouwwerken, de gebiedsdoelstellingen, de algemene gespreksonderwerpen en de gespreksonderwerpen aangaande monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten uit deze nota leidend bij de advisering van omgevings-(bouw) vergunningaanvragen aan de 'redelijke eisen van welstand'. De welstandsnota 'Aantrekkelijk Apeldoorn' dan vormt het kader waarop de CRK adviseert.

Omgevingsvergunningaanvragen die zijn aangevraagd vóór de inwerkingtreding van de nota worden nog getoetst aan de oude welstandsnota 'Over Welstand Geschreven', tenzij de nieuwe welstandsnota gunstiger uitvalt voor de aanvrager.

H4. Ruimtelijke kwaliteit, nader verkend

Ruimtelijke kwaliteit gaat over ‘kwaliteit’, maar liever niet in termen van mooi of lelijk.

Afgezien van de onbetwistbare schoonheid van de natuur, is schoonheid een lastig onderwerp. Mooi en lelijk zijn subjectieve smaakindrukken. Dat levert per definitie discussie op.

Ruimtelijke kwaliteit gaat om een verantwoord ontwerp. Daarbij moet het gaan om het geheel en niet om details.

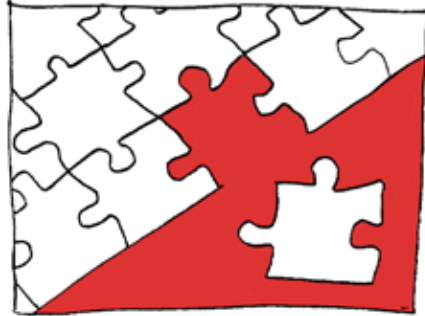
Ruimtelijke kwaliteit is te vatten in generieke principes. Principes die hun gelijk hebben bewezen.

Ruimtelijke kwaliteit ontstaat niet vanzelf. Sterker nog: als je niets doet, verdwijnt het vanzelf. Het kost inspanning om bestaande ruimtelijke kwaliteit te behouden. Het is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de eigenaar en de gebruiker om oog te hebben voor ruimtelijke kwaliteit en voor de belangen die wij allemaal hebben bij die kwaliteit. Maar hoe doe je dat dan en waar moet je op letten?

In dit hoofdstuk worden de thema's benoemd, die van belang zijn voor hoe we in Apeldoorn omgaan met ruimtelijke kwaliteit. De Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK) gebruikt deze thema's bij de behandeling van bouwplannen. Op basis van deze thema's én de gebiedsdoelstellingen, die te vinden zijn in Bijlage B en op de website voert de CRK de dialoog met een initiatiefnemer. Deze thema's zijn daarbij leidraad voor het gesprek.

1. Bouwwerken zijn specifiek ontworpen in hun omgeving

Dé stad of hét dorp bestaat niet. Er zijn altijd verschillen in bijvoorbeeld situering, omvang, samenstelling en ontstaansgeschiedenis. Die verschillen zijn belangrijk omdat ze de identiteit van de plek bepalen en van de gemeente als geheel. De eigen buurt, de binnenstad, bepaalde openbare ruimtes of gebouwen, maar ook de nabijheid van groen, natuur of recreatiemogelijkheden geven Apeldoorn andere kwaliteiten en mogelijkheden dan andere gemeentes.

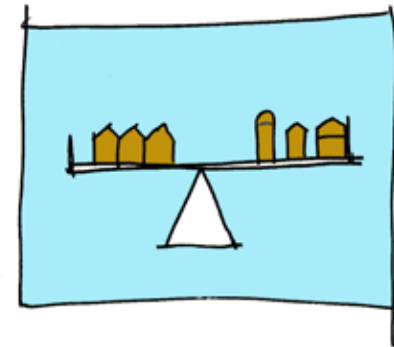
Het is voor de specifieke omgeving van de stad van belang dat stedenbouwkundige, cultuurhistorische, landschappelijke en architectonische kenmerken van een plek herkenbaar blijven en dat een nieuw bouwwerk er positief aan bijdraagt. Een waardevolle plek staat bovendien niet los in de tijd, maar verbindt het verleden met het heden en met de toekomst.

Een gebouw en zijn omgeving kunnen elkaar in waarde versterken. Vooral de vorm en de maat van een gebouw en indeling van de gevel bepalen voor een belangrijk deel hoe de (openbare) ruimte wordt ervaren. Het is belangrijk dat ruimtes aangenaam zijn om in te vertoeven, robuust genoeg om de tand des tijds te doorstaan, en zo flexibel dat iedereen zich er optimaal in kan ontplooiën.

Het behouden van bestaande kwaliteiten betekent niet per sé dat alles gelijk moet zijn aan de bestaande omgeving. Voor een levensvatbare toekomst van de gebouwde omgeving is ruimte voor creatieve bouwideeën ook belangrijk. Het kan daarbij bijvoorbeeld gaan om een gebouw, waarvan de vormgeving afwijkt van de omgeving, maar die wel een bijzondere aanvulling vormt op de omgeving. Architectonisch vakmanschap wordt belangrijker naarmate een bouwwerk zich sterker van de omgeving onderscheidt (zie 5).

2. Balans in eenheid en verschil

Balans, symmetrie en repetitie geven rust in de stad. Mensen houden van regelmaat. Het moet echter niet saai worden. Dan ontstaat al gauw een gebrek aan identificatie en oriëntatie en daarmee een gevoel ergens niet geborgen te zijn. Te veel variatie daarentegen geeft het gevoel van chaos en onduidelijkheid. De sleutel voor een aantrekkelijke stad ligt in een evenwicht tussen samenhang en variatie.

De beste steden zijn een mix van groot en klein, smal en breed, stedelijk en dorps, oud en nieuw. Een mix van grote open ruimtes en kleine afgesloten plekken, een mix van rechte statige lanen en smalle bochtige dorpsweggetjes. Afwisseling en contrasten maken de stad. Apeldoorn heeft die georganiseerde complexiteit van nature: de typisch Apeldoornse huisjes die gebroederlijk naast grote kantoorkolossen kunnen staan, het weijtje met de ezel naast het

gebouw van Univé. Maar ook bewust ontworpen: bijvoorbeeld de Vlijtsekade, waarbij de hoofdvorm is afgestemd op de omliggende bebouwing en de stad als geheel, maar er verschil is in de individuele uitstraling door steeds andere detaillering, materialen en kleur.

Op de schaal van het individuele gebouw is het afwisselen van eenheid en verschil een belangrijk architectonisch middel. Gebouwen die worden gewaardeerd zijn enerzijds gestructureerd en helder, maar ook complex en intrigerend. Een heldere structuur (symmetrie, ritme, herkenbare maatreeksen en materialen) zorgt ervoor dat het gebouw herkenbaar is. Tegelijkertijd mag architectuur prikkelen en verrassen. Goede architectuur is gelaagd. Op iedere schaal, van verder af tot met je neus er bovenop, ontstaat er andere beleving. Hoe langer je naar een gebouw kijkt, hoe beter je het begrijpt, er moet iets te ontdekken zijn. Een mooi voorbeeld hiervan in Apeldoorn is de opgeknapte flat in Sluisoord, waarbij op afstand de eenheid van het blok ervaarbaar is en hoe dichterbij je komt de herkenbaarheid van de afzonderlijke woningen spreekt.

3. Zichtbare levendigheid

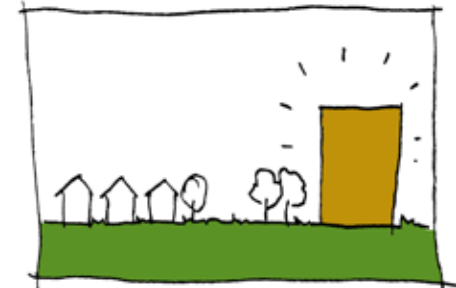
Mensen ervaren hun omgeving het prettigst wanneer er levendigheid is. Levendige straten en buurten met activiteiten en woningen georiënteerd op de straat. Vaak zijn moderne steden wat anoniem. Er zijn achtergevels aan de straat of kantoorgebouwen, waarin wel van alles achter de gevel gebeurt, maar die zijn afgesloten van het leven op straat.

Gebouwen, die iets laten zien van wat er binnen gebeurt, zijn aantrekkelijker en zorgen voor een veiliger gevoel op straat. De (begane grond-) gevel aan de straatzijde draagt bij aan de beleving van het openbare gebied. Prettige gebouwen hebben open en aantrekkelijke gevels en er is aandacht besteed aan de overgang van het openbaar gebied naar het gebouw door entreegebieden van gebouwen uitnodigend vorm te geven.

4. De Apeldoornse maat

Van oorsprong hebben hogere gebouwen vaak een bijzondere publieke functie, zoals een kerk of raadhuis. Ze zijn bovendien vaak voorzien van decoraties en staan op een plek met ruimte om zich heen. Hun zichtbaarheid is functioneel. Ze roepen als het ware 'hier moet je zijn', en geven daarmee oriëntatie en identiteit in de stad.

Moderne hoge gebouwen hebben vaak een meer private functie. Vaak zijn dit gebouwen die als één groot blok zijn bedacht en neergezet. Ze zijn gewoon zo hoog, omdat er veel woningen of kantoorruimtes in moesten komen.

In sommige steden passen hogere gebouwen goed in de hoogstedelijke omgeving. In Apeldoorn, met zowel stedelijke als landelijke kwaliteiten, geeft alles hoger dan pakweg boomhoogte al gauw een verloren gevoel.

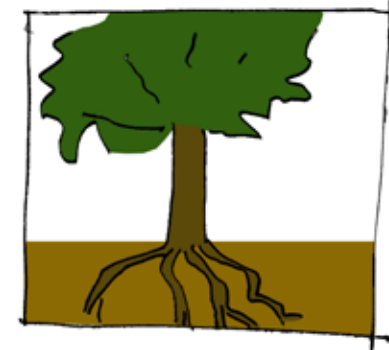
In Apeldoorn staat de menselijke maat centraal in de manier waarop we bouwen. Letterlijk, door geen gebouwen te maken waar je je als mens niet prettig bij voelt, omdat ze te groot, te anoniem of te afstandelijk zijn. Maar ook figuurlijk door altijd de beleving van een gebouw door de bewoner en passant centraal te stellen in het ontwerp.

Het is te simpel om te stellen dat je in Apeldoorn daarom nooit boven die 'boomgrens' of de hoogte van de kerktoren zou mogen bouwen. Zoals we bij punt 3 hebben kunnen lezen, geven ook in deze tijd juist verschillen tussen laag en hoog, groot en klein de stad smaak en zorgen ervoor dat je niet verdwaalt in een eindeloze zee van kleine huisjes.

Het betekent wel dat een hoger gebouw zijn zichtbaarheid méér dan waard moet zijn. Het moet dus om de extra hoogte te 'verdienen' van een extra bijzondere kwaliteit zijn. Daarnaast is ook de manier waarop zo'n gebouw in de omgeving staat van belang, er moet zorgvuldig aandacht worden besteed aan de overgang van het gebouw naar de ruimte er omheen.

5. Alles ademt groen

Eén van de belangrijkste kwaliteiten van Apeldoorn is het groen. Het groen van de bossen op de Veluwe, het groen van de lange lanen die diep in de stad doordringen, het groen van de vele parken en het groen van de tuinen.

Maar waarom is groen nu zo belangrijk? Het blijkt dat een groene omgeving leidt tot minder criminaliteit, minder stress, meer welbevinden en een betere gezondheid. Het blijkt dat mensen die in een groene buurt wonen, vaker tevreden zijn met hun buurt en zich er meer mee verbonden voelen. In de toekomst zal dat alleen nog maar sterker worden, omdat groen ook dé oplossing kan zijn voor een klimaatbestendige stad: het voorkomen van hittestress en het voorkomen van wateroverlast.

Groen zorgt daarnaast in de stad voor ordening. Apeldoorn lijkt op sommige plekken op een verzameling fragmenten, maar het bindende element is altijd een sterke groene structuur. Een stevige groene omlijsting zorgt voor een beter resultaat dan het koud naast elkaar zetten van verschillende soorten bebouwing.

Een aangenaam, contrastrijk stadsbeeld krijg je dan ook niet door je alleen te richten op de bebouwing maar ook op de groenstructuur, zoals bossen, houtwallen, sprengen, lanen, parken, plantsoenen, groene speelplekken en door private buitenruimten niet te verharderen, maar zoveel mogelijk groen vorm te geven.

6. Duurzaamheid

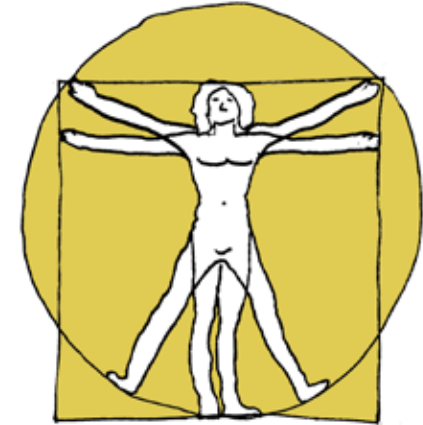
Het woord duurzaamheid wordt te pas en te onpas gebruikt. Meestal gaat het bij duurzaam bouwen over energie: dubbel glas, HR ketels of isolatie. Natuurlijk is dat ook belangrijk. Maar duurzaamheid in een breder verband gaat erover dat een ontwerp, concept of idee niet kan bestaan zonder de factor 'tijd' te omvatten.

Gebouwen moeten niet alleen passen bij de vraag van vandaag, maar de mogelijkheid in zich hebben om te anticiperen op de toekomst. Dat heeft te maken met wat er op welke plek wordt gebouwd, zodat het gebouw levensvatbaar is en bijvoorbeeld bereikbaar is met openbaar vervoer. Het heeft ook te maken met aanpassingsvermogen van het gebouw, zodat het in de toekomst voor meerdere doelen kan worden gebruikt. De plafondhoogte kan bijvoorbeeld zo worden ontworpen dat een gebouw in de toekomst geschikt kan worden voor zowel wonen als een kantoorbestemming. Ook het gebruikte materiaal is belangrijk. Duurzame materialen, die zo zijn gekozen dat veroudering en weersinvloeden geen negatieve gevolgen hebben op het uiterlijk, verlengen de levensduur van een bouwwerk. En natuurlijk gaat duurzaamheid ook over energiebesparende maatregelen. Om dat kwalitatief te doen kunnen die het beste direct worden mee ontworpen met het bouwwerk.

7. De klassieke regels

Gebouwen zijn van alle tijden. De dilemma's die architecten daarbij tegen kwamen ook: wat is de plek van het gebouw, wat wil de opdrachtgever, wat komt erin, welke constructie voldoet het beste etc. Een bouwwerk is aantrekkelijk door een heldere structuur, het heeft een herkenbare vorm, het is consequent en goed van verhouding en qua constructie en indeling.

Een van de eerste mensen die daarover heeft geschreven is Vitruvius, hij schreef in de eerste eeuw voor Christus 10 boeken over bouwkunst: een welstandsnota *avant la lettre!* Deze oude Romein heeft het onder andere over de samenhang tussen *firmitas* (stevigheid/ de constructie), *utilitas* (waar wordt het gebouw voor gebruikt), *venustas* (schoonheid). Ook heeft hij het bijvoorbeeld over *ordinatio* (ordering), *symmetria* (symmetrie), *eyrytmia* (harmonie), *distributio* (de juiste materialen) en *decor* (passendheid).

Onderstaand principes over architectuur bestaan al eeuwen en hebben hun waarde bewezen:

- Relatie tussen vorm, gebruik en constructie
Hoe een gebouw eruit ziet (de vorm) wordt in belangrijke mate bepaald door het gebruik van het gebouw en de manier waarop het is gemaakt (constructie). Toch is de vorm meer dan alleen het gebruik en de constructie samen: de vorm voegt iets toe. We vinden het dan

ook belangrijk dat gebruik, constructie en vorm op elkaar aansluiten en logisch met elkaar samenhangen.

Een aardig voorbeeld om dit te illustreren is de Apeldoornse binnenstad. Het gebruik van de historische winkelpanden in de Hoofdstraat is in de loop van de eeuw veranderd. De winkels zijn groter of schreeuwer geworden. Op de bovengelegen verdiepingen wordt niet altijd meer gewoond. Je ziet dat het karakter van het gebouw door een continue verbouwing soms is vertroebeld. De begane grond met de winkelpui en reclame-uiting is visueel losgeraakt van de bovenverdiepingen. Dit vraagt dan om reparatie, zodat boven en onder weer in balans worden gebracht en het gebouw weer één is: met zijn voetjes op de grond.

- Schaal- en maatverhoudingen

De maatverhoudingen van een bouwwerk zijn een samenhangend stelsel. Vitruvius gebruikte hiervoor: 'de gulden snede'. Een model om te bepalen wanneer iets van goede verhoudingen is. Goede verhouding is echter breder dan alleen dát model. Het is iets wat je ziet als het er is, iets wat je moet uitproberen en niet iets wat je met één regel kunt vastleggen. Het is één van de meest ongrijpbare aspecten bij het ontwerpen van een gebouw.

Ruimtes, volumes en vlakverdelingen vormen met elkaar samenhangen en een heldere hiërarchie. Een gebouw heeft één hoofdvorm, waarin de belangrijkste functies ondergebracht zijn. Toegevoegde elementen zoals bijgebouwen of erkers, dakkapellen of balkons kunnen verstorend werken als ze te dominant aanwezig zijn. Dit soort ondergeschikte bouwdelen moeten daarom passen binnen de structuur, maat en schaal van het gebouw.

De goede verhouding van het gebouw ten opzichte van de schaal van de omgeving, de naastgelegen bebouwing, maar ook de buitenruimte (een plein of een smal steegje) zijn bepalend bij hoe het gebouw zich voegt in de context van de stad.

- Materiaal, textuur, kleur en licht

Materiaal, textuur, kleur en licht maken een gebouw zichtbaar en voelbaar. Materiaal, textuur, kleur en licht ondersteunen het ontwerp van het bouwwerk en sluiten aan bij het karakter van het gebouw. Ook dragen ze bij aan de samenhang van het gebouw in haar omgeving. Als kleuren en materialen niet zijn afgestemd op het ontwerp gaat dat ten koste van de expressie van het bouwwerk.

H5. Monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten

Erfgoed speelt een belangrijke rol in hoe we de dagelijkse leefomgeving beleven en waarderen. Het is onderdeel van ons collectieve geheugen en de verbindende schakel tussen verleden, heden en toekomst.

Monumenten vormen de topcollectie van ons gebouwde erfgoed. Ze zijn een venster naar het verleden en houden onze geschiedenis levendig. Het is belangrijk dat erfgoed beleefbaar blijft, maar ook kan worden gebruikt.

De gemeente Apeldoorn en het Rijk willen zorgvuldig omgaan met de waardevolle erfenis en deze doorgeven aan volgende generaties.

Inleiding

Een gebouw kan zo bijzonder zijn, dat de overheid ze een status toekent. We spreken dan van een monument. Er zijn in Apeldoorn gemeentelijke en rijksmonumenten. Monumenten zijn beschermd tegen rigoureuze veranderingen die het historische karakter aantasten. Dat geldt voor de buitenkant maar ook voor de binnenkant. Bij verbouwingen wordt gezocht naar een goede balans tussen de authenticiteit van het monument en de wensen voor het (nieuwe) gebruik.

Naast monumenten zijn er ook nog 'karakteristieke panden' en 'beeldbepalende panden'. Deze zijn via het bestemmingsplan respectievelijk de monumentenverordening beschermd tegen (gedeeltelijke) sloop, maar kennen geen aparte regels voor verbouwing.

Net als gebouwen kunnen ook gebieden door de overheid (het rijk of de gemeente) beschermd worden. Deze gebieden noemen we beschermde stads- en dorpsgezichten of cultuurhistorisch waardevolle gebieden. Het zijn gebieden die zeer bijzonder zijn omdat het oorspronkelijke karakter goed bewaard is gebleven. Dat karakter is nog goed te herkennen aan bijvoorbeeld de bebouwing, het groen, de wegenstructuur en de wijze waarop grond en gebouwen worden benut.

Het doel van de bescherming is om waardevolle historische kenmerken te behouden en een plaats te geven in toekomstige ontwikkelingen. Het houdt dus geen bevrozing van de huidige situatie in. In het gebied moet gewoon gewoond en gewerkt kunnen worden. Wel is het belangrijk dat nieuwe ontwikkelingen passen binnen het waardevolle karakter van het gebied.

In de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo), de erfgoedwet en de gemeentelijke Monumentenverordening zijn de spelregels vastgelegd die gelden voor monumenten en rijks- en gemeentelijk beschermde stads- en dorpsgezichten en rijksbeschermd buitenplaatsen. Vanaf 2020 gaat een deel van die regelgeving op in de omgevingswet.

Erfgoed in relatie tot welstand

Wanneer de eigenaar zijn monument wil restaureren of verbouwen, moet meestal een omgevingsvergunning voor de activiteit 'wijzigen monument' worden aangevraagd bij de gemeente. Daarnaast wijken de regels voor vergunningvrij bouwen bij monumenten (rijks- en gemeentelijk) en bij rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten en rijksbeschermd buitenplaatsen af van de regelgeving voor onbeschermd gebouwen. Via het omgevingsloket kan worden gecheckt welke bouwwerkzaamheden aan monumenten en in rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten en rijksbeschermd buitenplaatsen vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd.

Verbouwingen aan monumenten en aan gebouwen in beschermde stads- en dorpsgezichten, rijksbeschermd buitenplaatsen en cultuurhistorisch waardevolle gebieden zijn altijd specifiek en worden daarom niet getoetst aan de criteria voor veel voorkomende

bouwwerken, maar beoordeeld aan de hand van het karakter van het gebouw in combinatie met de gebiedsdoelstellingen (bijlage B). Voor de volledigheid, dit geldt ook voor beeldbepalende panden (liggen altijd in een beschermd gezicht) en voor karakteristieke panden die gelegen zijn in een cultuurhistorisch waardevol gebied.

Aandachtspunten ten aanzien van verbouwingen bij erfgoed

Veel mensen beschouwen wonen of werken in een monument als een hele eer; het is immers niet zomaar een gebouw. De eigenaar vindt zijn monument gelukkig vaak zo bijzonder, dat hij er zorgvuldig mee wil omgaan. Het onderhouden, restaureren, verduurzamen en aanpassen vraagt om specifieke kennis en vaardigheden. Het ontwerpen en uitvoeren van werkzaamheden aan een monument kan het beste gedaan worden door specialisten die hierin ervaren zijn. De gemeente kan u ook daarin ondersteunen, via de adviseur onderhoud en restauratie.

De hieronder beschreven gespreksonderwerpen kunnen worden gebruikt wanneer u een plan tot verbouwing van een monument bespreekt bij de CRK. Deze gespreksonderwerpen dienen als criterium, ontwerp kader en inspiratiebron. Naast deze specifieke aandachtspunten voor monumenten gelden uiteraard ook de algemene gespreksonderwerpen uit Hoofdstuk 4.

1. Leer aan de hand van informatie uw monument begrijpen

Een boerderij in Zilven, een woning in de Metaalbuurt, het zendstation van Radio Kootwijk, ieder monument vertelt zijn eigen verhaal, heeft zijn eigen bouw- en gebruiksgeschiedenis en structuur, stijl en bijzondere kenmerken. Voordat een plan wordt gemaakt, is het belangrijk om kennis te hebben van de aspecten die juist dat

monument waardevol maken. Een eerste bron daarvoor is de redengevende beschrijving van het monument. Deze kunt u opvragen bij de gemeente.

Deze beschrijving geeft niet altijd voldoende informatie. Het kan zijn dat nader onderzoek nodig is naar de bouwkundige, (bouw) historische, kunst- en architectuurhistorische, cultuurhistorische of technische aspecten van het monument. Al deze gegevens samen vormen een belangrijke onderlegger bij het opstellen van plannen.

2. Behoud gaat voor vernieuwen

Een algemeen uitgangspunt bij het onderhoud van monumenten is: het behoud van het monument, en van alle bijbehorende onderdelen, heeft altijd de voorkeur boven vernieuwing. Bij vernieuwing gaat er onherroepelijk historisch materiaal verloren. Het is een beslissing die maar eenmaal genomen kan worden.

Soms is herstel of vervanging noodzakelijk. Moet er toch iets gewijzigd of vernieuwd worden, dan is het huidige beschermde monument (ontwerp, hoofdvorm, materiaal, uitvoering en details) het uitgangspunt. Bij de gemeentelijk adviseur onderhoud en restauratie kunt u advies inwinnen over de manier waarop u dit kunt aanpakken en welke uitgangspunten hiervoor gelden.

3. Respecteer de voortgaande geschiedenis van bouw en gebruik

Weinig monumenten zijn sinds de bouw of aanleg geheel onveranderd gebleven. Die aanpassingen horen bij de geschiedenis van het monument, ze zeggen iets over maatschappelijke of functionele

ontwikkelingen. De wijzigingen kunnen dan ook waardevol zijn vanuit architectonisch, landschappelijk of bouw- en cultuurhistorisch oogpunt.

Wanneer je iets toevoegt aan een monument, moet het dan eigentijds of historiserend zijn? Daar is in de loop der tijd steeds wisselend over gedacht. Tegenwoordig wordt waarde gehecht aan de leesbaarheid van een monument en mag een ontwikkeling gezien worden. Een eigentijdse toevoeging kan goed passen bij een monument en maakt de bouwgeschiedenis leesbaar. Tegelijkertijd is bijv. bij winkelpuien, serres en veranda's juist weer een groeiende waardering voor reconstructies. Er is dus niet één oplossing. Iedere ingreep aan een monument vraagt om maatwerk: wat past bij dit monument en deze omgeving?

4. Behoud waardevolle constructies, materialen, kleuren en details

Het bijzondere van monumenten wordt in hoge mate bepaald door de zichtbare ouderdom en de beleving hiervan. Deze komen niet alleen tot uitdrukking in de bouwstijl, maar ook in de manier waarop materialen zijn verwerkt en de wijze waarop ze verouderen. Een schuur met ruwhouten gepotdekselde gevels straalt functionele eenvoud en soberheid uit. Een betimmering in het interieur straalt juist rijkdom uit. Behoud van historisch bouwmetaal is daarom belangrijk.

Een ander essentieel aspect is de wijze waarop onze monumenten zijn gebouwd: hoe de constructie in elkaar steekt en hoe details en afwerking zijn uitgevoerd. Deze aspecten vertellen namelijk over de tijd waarin het monument is gebouwd, de plek waar het staat of de functie die het had.

Ook kenmerkende afwerkingen, detailleringen en kleurgebruik vertellen over de bouw- en gebruikersgeschiedenis van het monument. Oorspronkelijke kleuren zijn vaak verdwenen. Kijken we om ons heen, zien we nu vooral wit, crème en donkergroen. Terwijl het oorspronkelijke kleurgebruik zo veel creatiever was. In Apeldoorn werd rond de 19e eeuw veel oker toegepast. Maar ook de naoorlogse periode kent een rijker kleurgebruik dan dat wij nu zien.

5. Een monument is een duurzaam gebouw

In een monument kunnen we comfortabel en duurzaam wonen en werken. Het staat er al vele jaren en heeft wat betreft materialen en bruikbaarheid inmiddels zijn duurzaamheid bewezen.

Op het gebied van energiezuinigheid en comfort valt er soms het een en ander te verbeteren. Een monument is wel anders dan een nieuwbouwwoning; het vraagt om een specifieke behandeling en kennis.

Een oud gebouw heeft tijdenlang een eigen vocht- en temperatuurhuishouding gehad. Wanneer we deze bouwfysische gesteldheid wijzigen, kan dit nare gevolgen hebben, zoals vochtproblemen schimmelvorming en houtrot. Ook moet rekening

gehouden worden met de monumentale waarden. Soms is het aanbrengen van dubbelglas niet mogelijk. Dan kan het plaatsen van isolerende 'achter-zet-ramen' een uitkomst bieden. Of het mogelijk is zonnepanelen of –collectoren te plaatsen, verschilt per geval. Een en ander hangt bijvoorbeeld af van het uiterlijk, de zichtbaarheid en eenduidige plaatsing. Verder speelt mee in hoeverre het geplaatst kan worden zonder schade aan te brengen aan het monument (reversibiliteit).

Colofon

Welstandsnota 2017-2020
Gemeente Apeldoorn

Afbeeldingen:
Gemeente Apeldoorn, tenzij anders vermeld

Vastgesteld, 15 juni 2017

Gemeente Apeldoorn
Marktplein 1
Postbus 9033
7300 ES Apeldoorn
stedebouw@apeldoorn.nl